

Φύλο και Ιστορία

Ενότητα 6: Φύλο, θρησκευτικότητα και Εκκλησία

Ανδρονίκη Διαλέτη

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα: Ιστορίας, Αρχαιολογίας, Κοινωνικής
Ανθρωπολογίας

Σκοποί ενότητας

Σε αυτή την ενότητα θα εξετάσουμε τις επιπτώσεις που είχαν τα θρησκευτικά κινήματα (Προτεσταντική Μεταρρύθμιση και Καθολική Ανανέωση) στις μορφές θρησκευτικότητας και τις θρησκευτικές πρακτικές των γυναικών και των ανδρών της πρώιμης νεότερης Ευρώπης. Θα εξεταστούν οι θέσεις των μεταρρυθμιστών θεολόγων ως προς τις δυνατότητες της γυναικείας και ανδρικής θρησκευτικότητας και οι σχετικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν στον Καθολικό και Προτεσταντικό κόσμο (για παράδειγμα, απέναντι στην πρακτική του άγαμου βίου). Ιδιαίτερο βάρος θα δοθεί σε εκφάνσεις της γυναικείας λαϊκής θρησκευτικότητας όπως οι μυστικιστικές αναζητήσεις καθώς επίσης και στις δράσεις της Εκκλησίας εναντίον μορφών γυναικείας θρησκευτικότητας που θεωρήθηκαν αιρετικές ή παραβατικές.

Περιεχόμενα ενότητας 1/3

- Φύλο, θρησκευτικότητα και Εκκλησία
- Η Αγία Οικογένεια αποτυπώνεται όλο και συχνότερα στην τέχνη, αντανakλώντας την αυξανόμενη σημασία της οικογενειακής ζωής από τον 16ο αιώνα
- Η ρευστότητα των έμφυλων ορίων στον «κόσμο των Αγίων»: η μάχη με τον Σατανά
- Bartolomeo della Gatta, Ο Άγιος Φραγκίσκος λαμβάνει τα στίγματα
- Ο μυστικισμός υπήρξε καθοριστικός για τη διαμόρφωση της γυναικείας θρησκευτικότητας
- Gian Lorenzo Bernini, Η έκσταση της Αγίας Τερέζας
- Η Αγία Αικατερίνη της Σιένα αποτέλεσε πρότυπο για τις μεταγενέστερες μυστικίστριες
- Giovanni di Paolo, Ο μυστικός γάμος της Αγίας Αικατερίνης της Σιένα

Περιεχόμενα ενότητας 2/3

- Η Θεοτόκος προικίζει φτωχά κορίτσια με τη μεσολάβηση του Καρδινάλιου Torquemada
- Μορφές θρησκευτικού ανδρισμού την εποχή των Μεταρρυθμίσεων
- Ο γάμος αποτέλεσε το επίκεντρο της κοινωνικής και θρησκευτικής ζωής στην Ευρώπη της Μεταρρύθμισης
- Τα οράματα των μυστικιστριών περιλάμβαναν συχνά τη μορφή του Χριστού ως συζύγου ή πατέρα
- Η Ηγουμένη Benedetta Carlini λαμβάνει τα στίγματα
- Η μάχη με τον Σατανά: το όραμα της Cecilia Ferrazzi
- Η δίκη για αίρεση εναντίον της Anne Askew κατά τη βασιλεία του Ερρίκου Η', όπως την κατέγραψε ο μαρτυρολόγος John Balle
- Επιστολή της «καλβινίστριας Αμαζόνας» Olympia Morata προς τον Anton Hörmann
- Η φιλανθρωπική δράση αποτελούσε κατεξοχήν πεδίο άσκησης της θρησκευτικότητας για τις γυναίκες των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων

Περιεχόμενα ενότητας 3/3

- Συγκροτώντας τον ανδρισμό στην Ευρώπη της Μεταρρύθμισης: η σημασία της αγνότητας
- Οικιακή καθημερινότητα και γυναικεία προσευχή στις εβραϊκές κοινότητες
- Η απομόνωση (*clausura*) των γυναικείων ταγμάτων και οι οικονομικές της συνέπειες
- Η αποδοκιμασία μιας βενετής μοναχής απέναντι στη διαδεδομένη πρακτική του γυναικείου μοναστηριακού εγκλεισμού
- Προτεινόμενη Βιβλιογραφία

Φύλο, θρησκευτικότητα και Εκκλησία

Φύλο, Θρησκευτικότητα και Εκκλησία

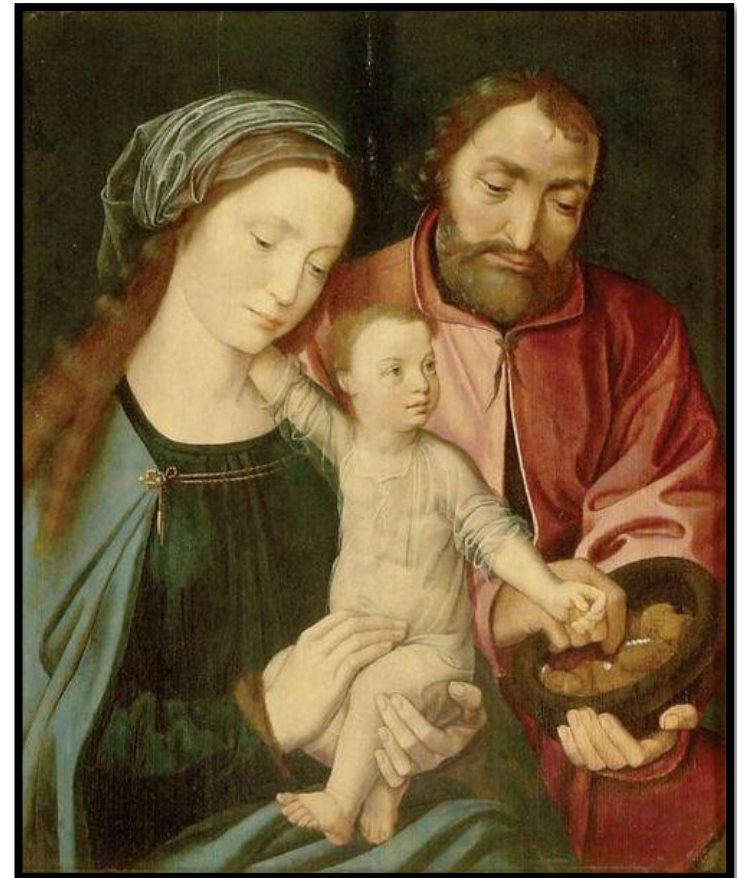
- Έμφυλες θρησκευτικές πρακτικές και βιώματα: συνέχειες και ρήξεις με το μεσαιωνικό παρελθόν.
- Νέες μορφές ανδρισμού στην Ευρώπη της Μεταρρύθμισης: ο ιερωμένος ως οικογενειάρχης και ο οικογενειάρχης ως ιερωμένος.
- Νέες μορφές θηλυκότητας στην Ευρώπη της Μεταρρύθμισης: κηρύσσοντας το νέο δόγμα / καταργώντας τον δρόμο της αγαμίας.
- Οριοθετώντας τη γυναικεία θρησκευτικότητα στην Καθολική Ευρώπη: μοναστηριακή πολιτική και απομόνωση των μοναστικών κοινοτήτων (*clausura*).
- Γυναίκες μυστικίστριες: αγίες ή μάγισσες;
- Φύλο και θρησκευτικότητα στις εβραϊκές και μουσουλμανικές κοινότητες της Ευρώπης.
- Έμφυλες νοηματοδοτήσεις της ριζοσπαστικής θρησκευτικότητας.

Η Αγία Οικογένεια αποτυπώνεται όλο και συχνότερα στην τέχνη, αντανακλώντας την αυξανόμενη σημασία της οικογενειακής ζωής από τον 16ο αιώνα

Ραφαήλ, Madonna di Loreto
(π. 1508)

Ambrosius Benson, La Sagrada Familia

Η ρευστότητα των έμφυλων ορίων στον «κόσμο των Αγίων»: η μάχη με τον Σατανά

Ραφαήλ, Άγιος Μιχαήλ (π. 1505)

Ραφαήλ, Αγία Μαργαρίτα (1518)

Bartolomeo della Gatta, Ο Άγιος Φραγκίσκος λαμβάνει τα στίγματα (1487)

Ο μυστικισμός υπήρξε καθοριστικός για τη
διαμόρφωση της γυναικείας θρησκευτικότητας:
Ραφαήλ, Η έκσταση της Αγίας Καικιλίας (1515)

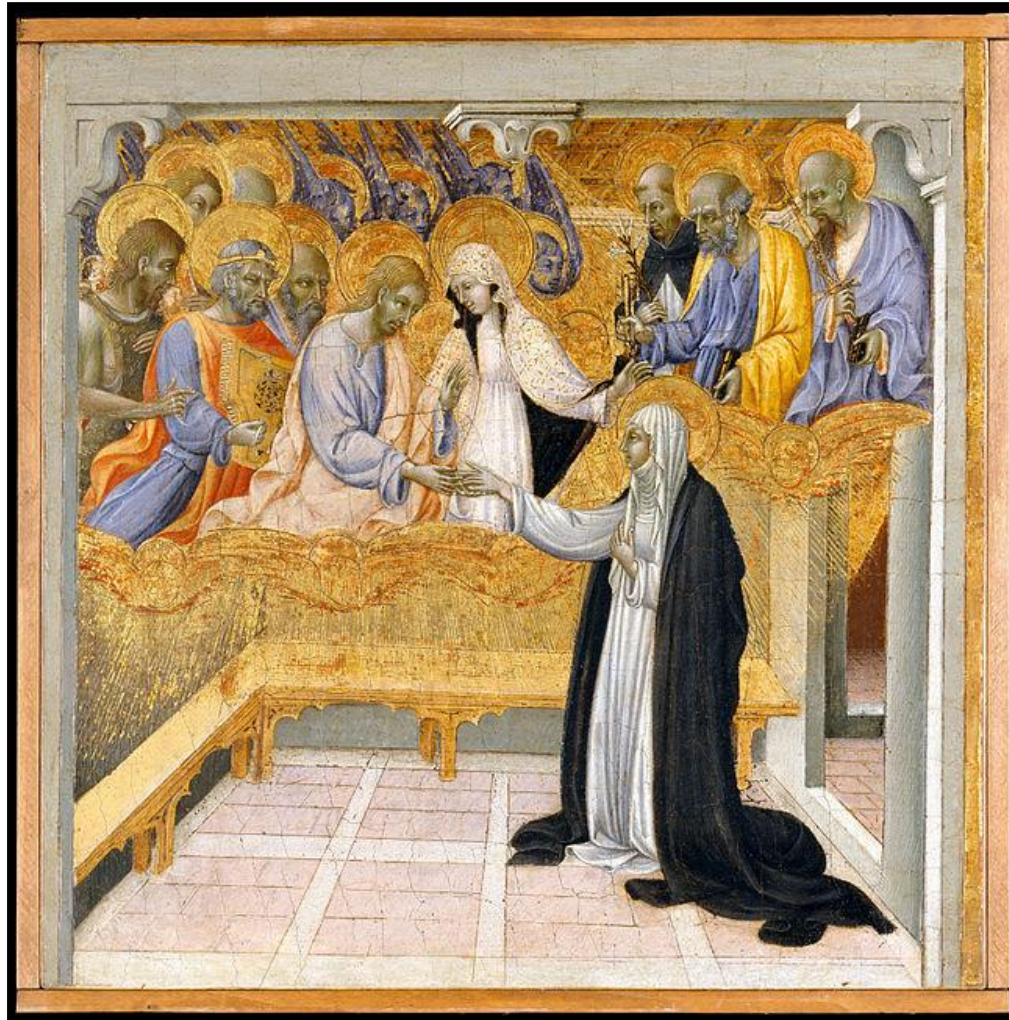
Gian Lorenzo Bernini,
Η έκσταση της Αγίας Τερέζας (1652)

Η Αγία Αικατερίνη της Σιένα αποτέλεσε πρότυπο για
τις μεταγενέστερες μυστικίστριες:
Η Αγία Αικατερίνη της Σιένα με τους Δαίμονες,
(ανώνυμο, π.1500)

Giovanni di Paolo, Ο μυστικός γάμος της Αγίας
Αικατερίνης της Σιένα (π. 1460)

Η Θεοτόκος προικίζει φτωχά κορίτσια με τη μεσολάβηση του
Καρδινάλιου Torquemada:
Antoniazzo Romano, Ευαγγελισμός (1500):
παραγγελία του ευαγούς ιδρύματος της Αδελφότητας του
Ευαγγελισμού στη Ρώμη

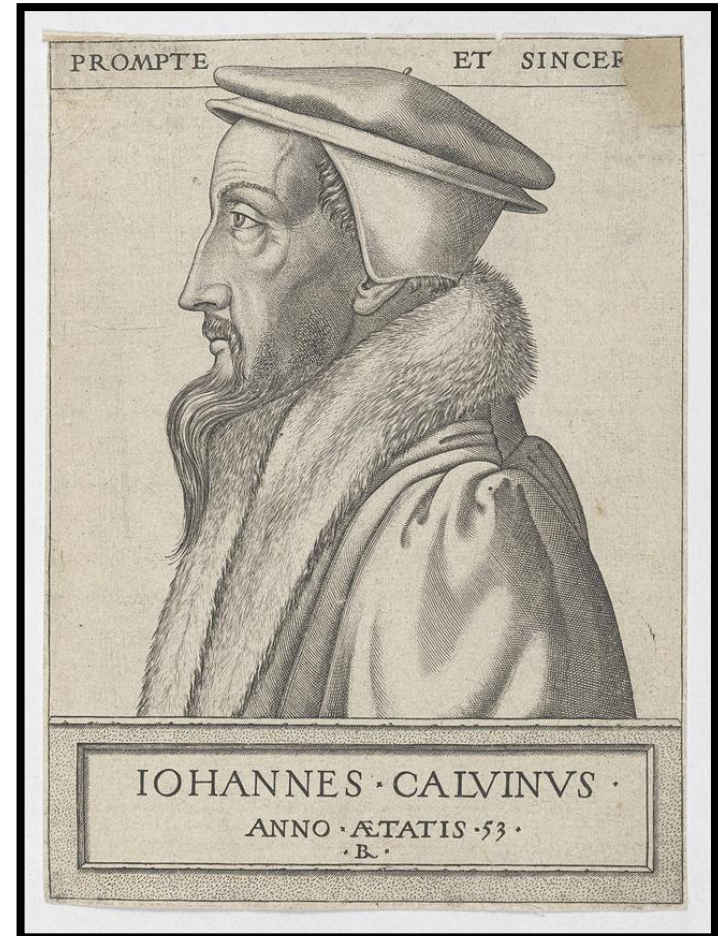

Μορφές θρησκευτικού ανδρισμού την εποχή των Μεταρρυθμίσεων

Ο Ιγνάτιος Λογιόλα ως στρατιώτης του Χριστού (ανώνυμο)

Ο Ιωάννης Καλβίνος (πορταίτο του René Boyvin, 1562)

Ο γάμος αποτέλεσε το επίκεντρο της κοινωνικής και θρησκευτικής ζωής στην Ευρώπη της Μεταρρύθμισης

«Έτσι, ο Θεός εγχάραξε το γάμο σε όλα τα πλάσματα, όπως τα δέντρα, τον ουρανό και τη γη· και κανείς μπορεί να διακρίνει αυτό ακόμη και στους λίθους. Εφόσον λοιπόν υπάρχουν αρσενικά και θηλυκά δέντρα, παράγουν καρπό για περισσότερο καιρό και πιο ευτυχισμένα όταν φυτευτούν το ένα δίπλα στο άλλο... Με τον ίδιο τρόπο ο ουρανός είναι αρσενικός ενώ η γη είναι θηλυκή και γονιμοποιείται από τον σύζυγό της τον ουρανό. Το ίδιο μπορούμε να δούμε ότι συμβαίνει και στις πέτρες ή τους πολύτιμους λίθους, όπως, πιστεύω, στα κοράλλια, τα σμαράγδια, και αλλού, ακόμη και στις ακατέργαστες πέτρες. Αυτό το μεγαλείο του γάμου είναι όμορφο».

Μαρτίνος Λούθηρος [Susan Karant-Nunn, “The Masculinity of Martin Luther: Theory, Practicality, and Humor”, στο Hendrix Scott-Susan Karant-Nunn (επιμ.), *Masculinity in the Reformation Era*, Truman State University Press, Kirksville, Mo. 2008, σ. 169].

Τα οράματα των μυστικιστριών περιλάμβαναν συχνά τη μορφή του Χριστού ως συζύγου ή πατέρα

«Ο Κύριος ο Ιησούς Χριστός, με τη μορφή ενός όμορφου νέου άνδρα, ντυμένος στα λευκά και κρατώντας στον ώμο του έναν σταυρό, ίδιο σε μέγεθος και σχήμα με αυτόν στον οποίο σταυρώθηκε, εμφανίστηκε μπροστά στην Κλάρα που προσευχόταν. Και της είπε: 'Αναζητώ ένα σταθερό σημείο για να βάλω τον σταυρό και βρήκα σε εσένα το κατάλληλο μέρος'. Τότε πρόσθεσε 'Εάν θες να γίνεις κόρη μου τότε θα πρέπει να πεθάνεις στο σταυρό'».

Από το βίο της Αγίας Κλάρα (Katharine Park, *The Secrets of Women: Gender, Generation, and the Origins of Human Dissection*, Zone Books, Νέα Υόρκη 2006, σ. 47).

Η Ηγουμένη Benedetta Carlini λαμβάνει τα στίγματα, ισχυρισμός που θα την οδηγήσει σε μια σειρά ανακρίσεων ενώπιον της Καθολικής Εκκλησίας (Pescia, 1619-1623)

«Και ενώ βρισκόμουν στο κρεβάτι μεταξύ δύο και τρεις η ώρα το βράδυ μου ήρθε η σκέψη να υποφέρω όλα όσα υπέφερε ο Ιησούς Χριστός, και καθώς βρισκόμουν σε αυτή τη διάθεση ένας σταυρός με έναν ζωντανό εσταυρωμένο εμφανίστηκε. Και αυτός με ρώτησε εάν ήθελα να υποφέρω για την αγάπη μου για εκείνον, που ήταν ο Ιησούς Χριστός. Αλλά πριν προλάβω να τον ρωτήσω 'τι θα συνέβαινε εάν αυτό ήταν απλά μια παραίσθηση του διαβόλου, και ότι εάν ήταν έτσι δεν ήμουν πρόθυμη να συναινέσω και ότι θα ήθελα ο πνευματικός μου να γνωρίζει αυτά τα πράγματα', αυτός έκανε το σημάδι του σταυρού πάνω στην καρδιά μου. Όταν έγινε αυτό, ο εσταυρωμένος μου είπε ότι αυτό δεν ήταν παραίσθηση του διαβόλου αλλά ότι αυτός ήταν ο Θεός, και ότι η επιθυμία του ήταν να υποφέρω για όλη μου τη ζωή και για αυτό να απλώσω το σώμα μου στο σχήμα του σταυρού γιατί επιθυμούσε να αποτυπώσει τις ιερές πληγές του πάνω στο σώμα μου... εκείνη τη στιγμή μια ξαφνική λάμψη ξεπήδησε από όλες τις πληγές του εσταυρωμένου που βρισκόταν μπροστά μου και μου φάνηκε ότι αυτές οι ακτίνες που ξεκίναγαν από τις πληγές του αποτυπώθηκαν στα χέρια μου, τα πόδια μου και στο πλευρό μου. Και στο κεφάλι του είδα πολλές ακτίνες αλλά πιο μικρές, οι οποίες μου φάνηκε ότι περιέβαλαν και το δικό μου κεφάλι και αισθάνθηκα αφόρητο πόνο στα χέρια... και μου είπε ότι πρέπει να προετοιμαστώ για να υποφέρω έως το τέλος της ζωής μου και ότι ήθελε να του μοιάσω σε όλα, και ότι έπρεπε να πω στον πνευματικό μου ακριβώς τι συνέβη, όπως και έκανα».

Judith Brown, *Immodest Acts: The Life of a Lesbian Nun in Renaissance Italy*, Νέα Υόρκη-Οξφόρδη, 1986, σ. 57-8.

Η μάχη με τον Σατανά: το όραμα της Cecilia Ferrazzi

«Καθώς προσευχόμουν έδινα πολλές μάχες με τον Διάβολο, ο οποίος εμφανιζόταν μπροστά μου με ολοφάνερο τρόπο, είτε με τη μορφή τρομακτικού ζώου είτε ως αποκρουστικός άνθρωπος, εκπνέοντας φωτιά από το στόμα του. Συνήθιζε να γραπώνει το προσευχητάρι μου και να με χτυπά, είτε με ρόπαλα είτε με σιδερένιες ράβδους... και διαρκώς μου έλεγε ότι θα ήταν καλύτερο να συναινέσω να παντρευτώ παρά να διάγω έναν τέτοιου είδους βίο... διότι θα είχα κακό τέλος, όπως και τόσοι άλλοι που είχαν πιστέψει ότι υπηρετούσαν το Θεό αλλά έκαναν λάθος, και ότι θα με εξανάγκαζε να το αγγίξω όλο με το χέρι μου και ότι πραγματικά θα γευόμουν την αίσθηση της σάρκας...».

Anne Jacobson Schutte (επιμ.), *Cecilia Ferrazzi: Autobiography of an Aspiring Saint*, University of Chicago Press, Σικάγο 1996, σ. 41-42.

Η δίκη για αίρεση εναντίον της Anne Askew κατά τη βασιλεία του Ερρίκου Η΄, όπως την κατέγραψε ο μαρτυρολόγος John Balle

«... καλοί μου άνθρωποι (είπε αυτή), αυτή υπήρξε η πρώτη μου ανάκριση το σωτήριο έτος 1545, τον μήνα Μάρτιο. Πρώτα ο Christopher Dare με ανέκρινε στο Saddler's Hall, καθώς ήταν ένας από τους ανακριτές μου και με ρώτησε εάν αμφέβαλα ότι η θεία κοινωνία που βρισκόταν πάνω στην Αγία Τράπεζα ήταν στην πραγματικότητα το ίδιο το σώμα του Χριστού. Τότε του ζήτησα να μου πει 'γιατί ο Άγιος Στέφανος πετροβολήθηκε μέχρι θανάτου' και μου απάντησε ότι δεν γνώριζε. Τότε του απάντησα ότι ούτε εγώ θα μπορούσα να απαντήσω στη μάταιη ερώτησή του... με επέπληξε και είπε ότι είναι αξιοκατάκριτο να ξεστομίζω τις γραφές γιατί ο Απόστολος Παύλος (όπως είπε) απαγόρευε στις γυναίκες να μιλάν ή να κηρύσσουν το λόγο του Θεού... με ρώτησε: 'εάν η θεία κοινωνία πέσει και τη φάει ένα ζώο, το ζώο θα μεταλάβει ή όχι;' και του απάντησα: 'επειδή βλέπω ότι έκανες τον κόπο να θέσεις αυτή την ερώτηση, επιθυμώ επίσης να κάνεις τον κόπο και να την απαντήσεις ο ίδιος. Γιατί εγώ δε θα το κάνω, καθώς πιστεύω ότι έχεις έρθει για να με βάλεις σε πειρασμό...'».

Anne Askew, *The First Examination of the Worthy Servant of God, Mistress Anne Askew, Lately Martyred in Smithfield by the Romish Pope's Upholders* (1548).

Επιστολή της «καλβινίστριας Αμαζόνας» Olympia Morata προς τον Anton Hörmann

«... Και έτσι μέσα στον φόβο, ξανά και ξανά σου ζητώ, σε παρακαλώ, να μας ενημερώσεις μέσω των επιστολών σου και των φίλων σου που ζουν στο Linz, εάν ο Αντίχριστος εξαπλώνεται κι εκεί – όπως λέει η φήμη που έχουμε ακούσει – και εάν τιμωρούν αυτούς που δεν συμμετέχουν στη Θεία Λειτουργία τους και λατρεύουν το Θεό με αγνή λατρεία. Γιατί αυτή είναι η απόφασή μας: δεν θα ακολουθήσουμε μια πεπλανημένη και ανίερη θρησκεία αλλά θα διακηρύξουμε τους εαυτούς μας Χριστιανούς. Εάν, όπως συμβαίνει σε άλλα μέρη, οι κατάσκοποι του Αντίχριστου μας εντοπίσουν και προσπαθήσουν να μας αναγκάσουν να συμμετέχουμε στις τελετουργίες τους, μας είναι εντελώς αδύνατο να συναινέσουμε, διότι, όπως προανέφερα, θα αμαρτήσουμε απέναντι στον Θεό μας...».

Holt N. Parker (επιμ.), *Olympia Morata: The Complete Writings of an Italian Heretic*, Chicago University Press, Σικάγο 2003, σ. 127.

Η φιλανθρωπική δράση αποτελούσε κατεξοχήν πεδίο άσκησης της θρησκευτικότητας για τις γυναίκες των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων

«Και το ονόμασε Οίκο των Θυγατέρων της Παρθένου Μαρίας. Αυτός ο όμορφος οίκος θα ήταν αφιερωμένος στη Γέννηση της Θεοτόκου... Επιθυμούσε τα κορίτσια να είναι ντυμένα με ένδυση παρόμοια με αυτήν της Παρθένου Μαρίας. Έτσι, όλες αυτές οι κόρες φορούν ένα λευκό ράσο εσωτερικά και ένα μπλε εξωτερικά. Το λευκό τις προειδοποιεί ότι θα πρέπει να διάγουν με αγνότητα, καθαρότητα και παρθενικότητα τον βίο τους. Το μπλε τις διδάσκει ότι όλες οι σκέψεις τους θα πρέπει να στρέφονται προς τα ουράνια και όχι τα εγκόσμια ζητήματα. Επίσης, αξίζει να αναφέρουμε ότι η Κυρία Επίτροπος, όπως και τα κορίτσια, κάθε μέρα προσεύχεται στην Ευλογημένη Παρθένο».

Αναφορά του Paolo Morigia σχετικά με το ίδρυμα για νεαρά κορίτσια που ίδρυσε η Κόμισσα της Guastalla στο Μιλάνο (1595) [Mary Rogers- Paolo Tinagli (επιμ.), *Women in Italy, 1350-1650: A Sourcebook*, Manchester University Press, Manchester 2005, σ. 46].

Συγκροτώντας τον ανδρισμό στην Ευρώπη της Μεταρρύθμισης: η σημασία της αγνότητας

«Διότι οι διηγήσεις και η εμπειρία των ανθρώπων μαρτυρούν πόσο μεγάλη είναι η αδημονία της λαγνείας στους νέους, όταν γεννιέται η πιεστική αίσθηση της σάρκας... Αυτή είναι μια ασθένεια κοινή σε ολόκληρη την ανθρώπινη φυλή, και όσοι δεν αντιστέκονται στις πρώτες φλόγες... καταπνίγονται στην παράνομη συνουσία, τη μοιχεία, και σε φρικτούς πόθους... Έτσι, και ο Ισαάκ αισθανόταν τις φλόγες της ηδονής, όπως και άλλοι έφηβοι· αλλά διδάχθηκε από τον πατέρα του ότι πρέπει κανείς να παλεύει εναντίον αυτών των παθών, πρώτα με την ανάγνωση της Αγίας Γραφής και την προσευχή και στη συνέχεια με την εργασία, την εγκράτεια και τη νηστεία... Εάν αισθανθείτε τη φλόγα, πάρτε και διαβάστε το ψαλτήρι ή ένα-δύο κεφάλαια από τη Βίβλο και όταν ο πόθος κοπάσει προσευχηθείτε».

Μαρτίνος Λούθηρος [Merry Wiesner-Hanks, “‘Lustful Luther’: Male Libido in the Writings of the Reformer”, στο Hendrix Scott - Susan Karant-Nunn (επιμ.), *Masculinity in the Reformation Era*, Truman State University Press, Kirksville, Mo. 2008, σ. 205].

Οικιακή καθημερινότητα και γυναικεία προσευχή στις εβραϊκές κοινότητες

«[Η γυναίκα] λέει αυτό όταν βάζει το καρβέλι *berkhes* [το παραδοσιακό ψωμί για το Σάββατο] στον φούρνο: Κύριε όλου του κόσμου, στα χέρια σου είναι όλα ευλογημένα. Ήρθα τώρα να τιμήσω την αγιοσύνη σου και να προσευχηθώ σε εσένα για να απονείμεις την ευλογία σου στα αγαθά που ψήνονται. Στείλε έναν άγγελο να προσέχει το ψήσιμο, έτσι ώστε όλα να καλοψηθούν και να φουσκώσουν ωραία και να μην καούν, για να τιμήσουμε το ιερό Σάββατο... όπως ευλόγησες τη ζύμη της Σάρας και της Ρεβέκκας, των μητέρων μας. Κύριε και Θεέ μου άκου τη φωνή μου...».

Από προσευχητάρι (*tkhines*) γραμμένο στα Γίντις και απευθυνόμενο σε εβραίες γυναίκες (Άμστερνταμ 1658). [Monica Chojnacka-Merry Wiesner-Hanks (επιμ.), *Ages of Women, Ages of Men: Sources in European Social History, 1400-1750*, Longman, Λονδίνο 2002, σ. 197].

Η απομόνωση (*clausura*) των γυναικείων ταγμάτων και οι οικονομικές της συνέπειες

«Οι φτωχές, επί της ουσίας περιπλανώμενες, αδελφές της περιοχής του Πράτο που μετρούν 130 στόματα, έχουν, ενάντια στις συνήθειες τους, υποστεί εγκλεισμό, έτσι ώστε να μη είναι σε θέση να βγούνε έξω και να κερδίσουν το ψωμί τους, ούτε να ωφεληθούν από τα εργόχειρά τους, αφού δεν μπορούν να τα δείξουν στους εμπόρους, όπως συνήθιζαν να κάνουν όταν ήταν λιγότερο περιορισμένες και μπορεί να πεθάνουν από την πείνα εάν η Σεβασμιότητά σας δεν κάνει κάτι για αυτό... θερμή μας παράκληση είναι να καταδεχτείτε να τους επιτρέψετε τουλάχιστον να στέλνουν έξω τις υπηρέτριες τους και επίσης να εκθέτουν τα εργόχειρα τους σε συγκεκριμένους χώρους, κοντά στην πύλη της μονής...».

Επιστολή της Caterina de' Ricci προς τον επικεφαλής των Φραγκισκανών Zoccolanti (27 Μαΐου 1571) [Mary Rogers-Paola Tinagli, *Women in Italy, 1350-1650 - Ideals and Realities: A Sourcebook*, Manchester University Press, Μάντσεστερ 2005, σ. 221].

Η αποδοκιμασία μιας βενετής μοναχής απέναντι στη διαδεδομένη πρακτική του γυναικείου μοναστηριακού εγκλεισμού

«Από τις απαρχές της συγκρότησής της σε αυτή τη λιμνοθάλασσα η πόλη σας διαποτίστηκε βαθιά από τη Δόξα και εδραίωσε την Πατρική Τυραννία. Κρυμμένη κάτω από τη λαμπρότητα των ενδυμάτων των συγκλητικών σας, η Δόξα έχει επικαθίσει στο Παλάτι των Δόγηδων και κυριαρχεί σε ολόκληρη την πόλη... Οι ευγενέστατοι άρχοντές σας έχουν καλωσορίσει και έχουν ευτυχείς ενστερνιστεί αυτό το καταχθόνιο τέρας της Πατρικής Τυραννίας... Αυτή η Πατρική Τυραννία είναι ένα δώρο που ταιριάζει καλά σε μια Δημοκρατία που εφαρμόζει την καταχρηστική πρακτική να εξαναγκάζει περισσότερα νεαρά κορίτσια να μονάσουν από ό,τι οπουδήποτε αλλού στον κόσμο... είναι θεμιτό, λοιπόν, να αφιερώσω το έργο μου στη μεγάλη σας Σύγκλητο και τους συγκλητικούς σας, που φυλακίζοντας τις νεαρές παρθένες τους έτσι ώστε να ψέλνουν, να προσεύχονται και να μετανοούν, ελπίζουν να σε καταστήσουν αιώνια, πανέμορφη παρθένα Δημοκρατία, Βασίλισσα της Αδριατικής».

Arcangela Tarabotti, *Paternal Tyranny* (επιμ. Letizia Panizza), Σικάγο 2004, σ. 37-8 (1η έκδοση στα ιταλικά: 1654).

Προτεινόμενη Βιβλιογραφία

- Anne Jacobson Schutte, *Aspiring Saints: Pretense of Holiness, Inquisition, and Gender in the Republic of Venice, 1618-1750*, Johns Hopkins University Press, Βαλτιμόρη 2001.
- Mary Laven, *Virgins of Venice: Enclosed Lives and Broken Vows in the Renaissance Convent*, Viking, Λονδίνο 2002.
- Stephen Haliczer, *Between Exaltation and Infamy: Female Mystics in the Golden Age of Spain*, Oxford University Press, Νέα Υόρκη 2002.
- Mary Elizabeth Perry, *The Handless Maiden: Moriscos and the Politics of Religion in Early Modern Spain*, Princeton University Press, Πρίνστον 2005.
- Scott Hendrix-Susan Karant-Nunn (επιμ.), *Masculinity in the Reformation Era*, Truman State University Press, Kirksville, Mo. 2008.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Φωτογραφίες

Τα εν λόγω έργα αποτελούν Κοινό Κτήμα (public domain) και έχουν ανακτηθεί από το project Wikimedia Commons http://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page